

Entrevista amb Domergue Sumien

FERRIÒL MACIP

Excepcionalment, reproduïm aquesta entrevista en llengua original occitana, que tenim la convicció que no ha d'ofèrir cap dificultat de comprensió per als nostres lectors.

Domergue Sumien es l'encargat de la rubrica dels diluns sus las questions de lenga dins Jornalet. Lingüista professional e doctor en estudis occitans, es especializat en sociolingüística, en planificacion lingüística, en lexicografia, en dialectologia e en romanistica. Participa a l'administracion de mai d'un organisme de recèrca e trabalha coma professor d'occitan dins los licèus, los collègis e la formacion per adultes.

En aquela escasença, la còla de Jornalet l'entrevistèt sus de questions de lenga e de país e, per son importància, LLENGUA NACIONAL o reproduissèm.

Ara que la lenga a un prestigi social, as paur qu'una part de la societat arriben a pensar que çò qu'avèm es pro? Aquò s'es passat, a pauc prè, en Bascoat, ont la lenga basca a recuperat lo prestigi e l'oficialitat, mas fôrça mond la sabon pas, o la sabon mas la parlan pas.

L'occitan manca encara de prestigi social e son imatge rèsta pauc valorizat, e mai se i a agut de melhoraments leugièrs dempuèi los ans 1990. Es vertat: d'unes que i a dison qu'avèm obtengut pro e que cal pas anar mai luènh dins la promocion de l'occitan. Creson que cadun a la libertat d'aprene l'occitan. Mas es fals. En realitat, l'usatge de l'occitan contunha de reular, la libertat totala d'accedir a l'occitan existís pas gaire, l'occitan rèsta non disponible e non utilizable per la majoritat dels abitants d'Occitània. E mai en Aran, ont l'occitan es lenga oficiala dempuèi 1990, ramentem que l'espanhòl i domina durament. Poirem dire qu'aurem obtengut «pro», nonmàs quand l'occitan serà devengut la lenga d'integracion indispensable dels individus dins la societat...

Que recomandariás a una persona qu'a après l'occitan (a l'ostal, a l'escòla, etc.) quant al sieu comportament lingüistic quotidian, sens la far venir una persona militanta e l'obligar de viure de constantas situacions incomòdas? Es possible de far un usatge normal e pas traumatic de la lenga, segon las diferentas esfèras de comportament social?

Recomandariái a una tala persona de se metre a parlar occitan dins la mesura de çò que vòl assumir. Çò ideal seriá de practicar l'occitan sens paur, tostemps, amb totas menas de personas. Mas sovent es pas possible. Donc almens cal assajar de parlar occitan dins de situacions qu'òm pòt assumir de maniera rasseguranta, de tal biais qu'òm i tròbe de plaser. Mas cal èsser lucid: e mai quand volètz parlar occitan de maniera pacifica, tranquilla e non militanta, de situacions conflictualas finisson que s'impausan sempre, tard o d'ora.

Regularament, tombatz sus d'occitans alienats que regetan violentament la lenga de lor país e que refusan de l'ausir o de la legir dins la vida publica. L'afar del mètro de Tolosa o mòstra ben. Que òc: sèm dins una situacion de conflicte lingüistic. Es un conflicte que nos es impausat cada jorn a causa de la penetracion forçada del francès, de l'italian e de l'espanhòl dins lo territòri de la lenga occitana. Existís pas de coexisténcia armoniosa entre occitan e francès, entre occitan e espanhòl o entre occitan e italian: es un mite.

Cossí se pòt far per evolucionar, per que la lenga quite l'espaci «militant» qu'a viscut fôrça ans e passe a un espaci «normal» dins la societat occitana?

Paradoxalament, cal aver, uèi, una actitud militanta e voluntarista per qu'un jorn, dins lo futur, l'occitan devenga enfin una lenga normala e non militanta.

Dins lo sens de la question precedenta, o per la completar, creses que i a agut un excessiu ligam entre la lenga occitana e l'occitanisme politic, fach que per un costat salva la lenga mas de l'autre l'a politizada?

Cada còp que volèm parlar occitan, remetèm en question inevitablament un aspècte important de las règlas de comunicacion de nòstra societat, perque l'occitan i a pauc de plaça. Donc retrobam sempre lo conflicte lingüistic. I podèm pas escapar...

Ara: remetre en question los usatges socials de comunicacion, es ben una question de politica. O sabèm, la *politica* es l'implicacion del ciutadan dins la vida de la *pòlis*, de la «ciutat», de la societat organizada. Tròbi donc logic, respectable e legitim de voler defendre l'occitan sus lo terren politic. L'occitanisme politic es coratjós e admirable, mas sovent manca d'una vision lucida del conflicte lingüistic e, per tant, defend pas la lenga occitana de maniera pro eficaça. Cal ensenhar la sociolingüística als occitanistas, e sustot als occitanistas politizats.

La musica en occitan a fach un boom dins las darrièras trenta annadas e, malgrat qu'és pas encara dins una situacion de normalitat, la siá situacion es pas marginala. Per contra, la literatura occitana es complicat de la trobar e los autors son pauc coneguts, çò que provòca una escassa distribucion e un escàs public de leigiers. Que manca per consolidar un espaci literari occitan potent?

Cal unificar o coordinar l'ofèrta. Ja avèm d'editors eroics, de festenals del libre, d'associacions d'estudis literaris e de prèmies. En tot respectar la libertat absoluta dels escrivans e la diversitat necessària dels editors, nos cal de luòcs centralizats que fagan conèisser la disponibilitat de las òbras existentas e que fagan editar o reeditar las òbras indisponiblas.

Un autre aspècte es de chifrar a la forma d'occitan que se publica en literatura. S'agacham la rèsta del Mond, vesèm que tota literatura potent, dins una lenga normala, es sempre una literatura difusada dins una lenga estandard. L'estandardizacion democratiza l'accès a la literatura.

Avèm la solucion d'un occitan estandard pluricentric, que respècta los dialèctes en tot cercar la convergència. Cal editar totas nòstras òbras literàrias en occitan estandard (dins una de sas sèt modalitats: occitan estandard general, occitan estandard gascon, occitan estandard lemosin, occitan estandard auvernhat, occitan estandard vivaroalpenc, occitan estandard niçard, occitan estandard provençal). En mai d'aquò, tota òbra qu'és pas en grafia classica a l'origina, la cal rendre disponibla en grafia classica per ne facilitar l'accès a totes. Aquò enebís pas de far, en mai d'aquò, d'edicions eruditas de las versions originàrias per los especialistas.

Lo president F. Hollande prometèt en campanha que França ratificariá la Carta Europèa de las Lengas Regionals e Minoritàrias. Creses que la ratificarà?

Vesi duas ipotèsis. Siá Hollande es tan cinic coma François Mitterrand e farà pas res per ajudar l'occitan, malgrat sas promessas. Siá Hollande es realament umanista, mas finòcho, e benlèu ajudarà l'occitan en tot proclamar son admiracion contradictòria per de mostres del jacobinisme coma François Mitterrand e Jules Ferry. Hollande a una implantacion electorala fòrta en Lemosin, en Occitània. Esperem qu'aquò l'aja rendut sensible a la lenga occitana.

S'o faguèsse, quinas consequéncias creses que poiria aver pel futur de las lengas dichas regionalas de França?

De consequéncias positivas, probable, mas encara tròp limitadas. L'aplicacion de la Carta Europèa facilitariá benlèu un pauc l'accès a l'occitan. Mas lo programa d'aquela carta es minimalista e prevei pas de mesuras sufisentas. Garentís pas l'organizacion de la transmission de la lenga occitana entre las generacions, ni lo drech de s'exprimir en occitan dins totes los actes de la vida publica, ni solament la promocion de l'occitan coma lenga prioritària de comunicacion en Occitània...

Es possible una màger normalizacion de la lenga occitana sens una màger integracion politica de las entitats

administrativas que la dividisson, sustot dins lo cas de las grandas regions de França?

Las regions administrativas de l'estat francés an pas lo poder legislatiu necessari per oficializar, per ensenhar e per sostèner eficaçament l'occitan. Una integracion politica de las regions d'Occitània, amb de poders pus estenduts, seriá una bona causa per la lenga d'òc. Mas es un objectiu politic. E o cal assumir.

Qual efiech creses qu'a agut lo fach que l'occitan siá lenga oficiala e reconeguda en Val d'Aran e dins la rèsta de Catalonha?

Aquò permet a la lenga de recebre un sosten fòrt dins una part de son territòri, la Val d'Aran. Es tanben un exemple que cal far conèisser melhor dins la rèsta d'Occitània. Es important de dire a las collectivitats localas que son en retard a respècte d'Aran e que devon aconsègre un melhor nivèl de proteccion per l'occitan.

Ara, i a dos limits a aquel estrambòrd aranés. D'un caire, l'estatut de l'occitan en Aran demòra insufisent e a pas pogut inversar la subordinacion devèrs la lenga espanhòla. D'autre caire, la promocion de l'occitan en Aran — e en Catalonha — deu anar mai luènh dins las iniciativas de solidaritat amb la rèsta de la lenga occitana; Aran e Catalonha devon assumir pus clarament lor vocacion d'èsser un motor e un exemple per normalizar l'usatge de l'occitan pertot en Occitània.

Creses que l'occitanisme politic se deu limitar a de partits especificament occitanistas o creses que l'occitanisme deu ensajar de penetrar dins lo rèsta de las formacions politics d'Occitània, e mai sián filialas de partits amb sedença a París?

Los dos apròchis son respectables e complementaris. Nos cal de moviments politics occitans especifics, centrats en Occitània, qu'ajan l'independéncia coma objectiu politic principal, per fin de garentir las melhoras condicions de subrevida de la lenga d'òc. Tanben i a de grops occitanistas

actius que fan un bon treball dintre certans partits franceses. Pereu, d'occitanistas d'Aran fan un treball fòrça important dins certans partits catalans e espanhòls. Dins los partits monegasques e italians, es pus dificil de saber çò que se passa.

L'occitanisme social dels ans 60, 70 e 80 atenguèt una cèrta recuperacion de l'occitanisme social e la fin del desprestigi de la lenga, per un costat i a plan de camin a percorrèr sus lo terren de la lenga: ça que la, la continuitat logica de l'occitanisme social a un occitanisme politic sembla qu'avança pas, e o fa solament en coalicion amb los grands partits franceses. Que li manca, a l'occitanisme politic, per arribar a la meteissa estapa que d'autres movements nacionals d'Euròpa, coma los còrses, los catalans, los irlandeses e quitament los bretons?

L'occitanisme aguèt de succès dins los ans 60 e 70, mas coneguèt una crisi terribla dins los ans 80 que lo menèt al minimalisme e gaireben a un risc de suicidi intellectual (malgrat d'excepcions notablas).

Uèi i a de tendéncias contradictòrias dins los rapòrts entre occitanisme e politica. Çò positiu es qu'evolucionam pauc a cha pauc vèrs lo professionalisme, vèrs una diversitat màger en musica e literatura, vèrs una vision pus equilibrada de l'espaci occitan e vèrs una acceptacion de l'independentisme coma una opinion respectabla, e mai se rèsta minoritària dins l'occitanisme. Çò que nos manca, son quatre causas:

1. Es indispensable d'organizar la transmission de la lenga occitana entre las generacions, dins de familhas voluntàrias e en organitzant de nuclèus —o de rets— de locutors complets e actius. Lo sociolingüista american Joshua Fishman o explica fòrça plan dins *Reversing Language Shift (Inversar la substitucion lingüística)*, 1991). Del mai seguirem aqueles objectius, del mai la lenga occitana serà audibla dins la societat, del mai poirem far pression per obténer de cambiaments culturals e politics.

2. Se cal avisar qu'una revendicacion independentista ajuda las lengas minorizadas a subreviure pus eficaçament. Es lo cas uèi per lo catalan, lo basco, lo galèc, lo còrs, lo sarde, lo galés, lo breton (un pauc) e lo gaelic escocés (un pauc). Foguèt tanben lo cas, recentament, per las lengas minorizadas de l'ex-URSS, l'eslovac, l'eslovèn e l'albanés de Kosova. L'independentisme, e mai siá dificil dins l'estat francés, nos ajuda a analizar lo conflicte lingüistic amb mai de luciditat e mens de tabós. Joshua Fishman a parlat d'aquel tèma dins *Language and nationalism* (1973).

3. L'occitanisme politic deu parlar a la poblacion occitana coma es. Se cal pas limitar a la lenga e a la liberacion nacionala, tanben cal parlar de longa de las preocupacions socialas e economicas dels abitants del país, amb una analisi fòrta, d'un biais franc, sens autocensura, mas sens exageracion tanpauc. L'autocensura, que consistís a relegar los tèmas especificament «occitans» en fin de programa, en linhas pichonas, es una estrategia totalament ineficaça; empacha la poblacion de remarcar que i a de movements politics occitans.

4. Cal perseguir los esfòrces de professionalizacion, tant dins l'occitanisme cultural coma dins l'occitanisme politic.

Cal mai de permanents, mai d'argent per menar campanha, mai de mecenatge privat e mai de soscripcions popularas. Es fòrça malaisit, solid, mas cal passar per aquelas fasas per se desvolopar.

Quant a una autoritat per la lenga occitana, vesèm que i a doas acadèmias: lo Congrès Permanent de la Lenga Occitana e l'Acadèmia de la Lenga Occitana-Consistòri del Gai Saber. Que ne pensas de las doas institucions? E del fach que n'i aja mai d'una?

La multiplicacion d'organismes concurrents de codificacion revèrta l'immaturitat de l'occitanisme. De fach nos retrobam pas amb doas, mas amb sièis acadèmias potencialment concurrentas...

1. Lo *Conselh de la Lenga Occitana (CLO)*, fondat en 1996-1997, encara existís juridicament. Es lo sol organisme scientific e collegial que, fins ara, a produch un trabalh regular, que l'a rendut disponible al grand public e qu'a garentit la continuitat de la nòrma classica dempuèi Alibèrt. Donc, per ieu, lo trabalh del CLO a una valor normativa qu'es prioritària e inegalada.
2. Lo recent *Congrès Permanent de la Lenga Occitana* voldriá prene la succession del CLO mas, es vertat, a agut un foncionament pauc clar. Ara, pasmens, aquò fonciona melhor. Donc participi a aquel Congrès dempuèi gaire e, amb d'autres lingüistas, assajam d'i garentir la continuitat amb lo blòc de nòrma Alibèrt-CLO. Veirem ben s'aquò capita...
3. La recenta *Acadèmia Occitana-Consistòri del Gai Saber* a l'avantatge de rapelar la necessitat d'un occitan estandard. Mas o fan de maniera tròp rigida, pas brica pluricentrica, e riscan de far fugir las bonas voluntats. En mai d'aquò, respèctan pas lo blòc de nòrma Alibèrt-CLO. Ça que la, cal manténer un contacte positiu amb eles e cercar de los menar al consens.
4. Lo recent *Institut d'Estudis Araneses (IEA)* participa al Congrès Permanent. Tant melhor! Mas en parallèl, se presenta coma una autoritat que vòl codificar tota sola l'aranés. Aquò crèa doas o tres divergéncias completament inutilas entre lo blòc de nòrma Alibèrt-CLO e l'IEA. Seria aisit de las resòlver amb un pauc de bon voler...
5. Una *Comission Internacionala per la Normalizacion Lingüística de l'Occitan Alpenc* a editat en 2008 una guida ortografica per las Valadas. Lo resultat es a l'encòp positiu perque pòrta de solucions ineditas, mas tanben negatiu perque respècta pas totjorn lo blòc de nòrma Alibèrt-CLO. Divergècia inutila!
6. Lo recent *Conseu (= Conselh) de l'Escrich Mistralenc* s'ocupa de la grafia mistralenca. Dins los neologismes e los mots sabents, se preocupan pas de cercar la convergècia amb lo blòc de nòrma Alibèrt-CLO qu'a una granda avança dins aquel domeni. Preferisson de formas inutilament calcadas sus lo francés, e sovent en contradiccion amb la quita nòrma mistralenca de las originas.

Lo sol camin intelligent es de garentir l'estabilitat de la nòrma per fin de consolidar l'usatge. E ansin amplificarem pus eficaçament las foncions de comunicacion de la lenga. ◆